

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

STRUCTURAL-FUNCTIONAL CONTENT OF ENTERPRISE COMPETENCE OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

У статті актуалізовано проблему формування підприємницької компетентності молодших школярів як однієї з ключових компетентностей сучасної особистості, здатної успішно інтегруватися в соціум та вибудувати ефективні підприємницькі взаємозв'язки. Обґрунтовано необхідність формування підприємницької компетентності учнів початкової школи, зумовлену ранньою взаємодією дітей з елементарними економічними поняттями та операціями, а також прогресивними змінами сучасного суспільства.

Проаналізовано структурно-функціональний контент підприємницької компетентності молодшого школяра. Зокрема, на основі методу порівняння представлених у науково-педагогічній думці структур підприємницької компетентності молодшого школяра з'ясовано, що її компонентами є: мотиваційно-діяльнісний, компетентнісний, творчий, особистісний.

Доведено, що стрижнем підприємницької компетентності є підприємливість – характерна якість особистості, що відзначається уміннями та навичками успішного здійснення практичної діяльності на основі високого рівня розвитку фінансової грамотності та економічної обізнаності з метою побудови економічних взаємин і подальшого соціального розвитку. Формування підприємливості – важливий і необхідний етап всебічного розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку, який відбувається уже в процесі виконання елементарних доручень, наприклад, під час шкільного самоврядування чи організації шкільних свят. З'ясовано, що розвиток підприємливості сприяє формуванню в дітей розуміння елементарних соціально-економічних зв'язків, усвідомленню своєї ролі і значення у соціально-економічній системі.

Відображено функції підприємницької компетентності молодшого школяра, серед яких: праксеологічна, поведінкова, когнітивно-економічна, математична, прогностична, соціальна, особистісно-ділова. Визначено, що структурно-функціональний контент підприємницької компетентності сприяє формуванню в учнів початкової школи ініціативності, підприємливості, діловитості, бережливості, навичок володіння та розпорядження духовними та матеріальними цінностями, виконання елементарних грошових операцій тощо.

Ключові слова: підприємницька компетентність, молодші школярі, структурно-

функціональний контент підприємницької компетентності, підприємливість, компетентнісне навчання, нова українська школа.

The article updates the problem of forming the entrepreneurial competence of younger schoolchildren as one of the key competences of a modern individual who is able to successfully integrate into society and build effective entrepreneurial relationships. The necessity of forming of enterprise competence of students of initial school is reasonable, predefined by the early cooperating of children with elementary economic concepts and operations, and also by the progressive changes of modern society.

The structural and functional content of entrepreneurial competence of a junior high school student was analyzed. In particular, on the basis of the method of comparison of the structures of entrepreneurial competence of a junior high school student presented in the scientific and pedagogical opinion, it was found out that its components are: motivational-activity, competence, creative, personal.

It is well-proven that the bar of enterprise competence is an enterprise – characteristic quality of personality that is marked abilities and skills of successful realization of practical activity on the basis of high level of development of financial literacy and economic awareness with the aim of construction of economic mutual relations and further social development. Forming of enterprise is the important and necessary stage of all-round development of personality of child of midchildhood that takes place already in the process of implementation of elementary commissions, for example, during school self-government or organization of school holidays. It is found out, that development of enterprise assists forming for the children of understanding of elementary socio-economic connections, to realization of the role and value in socio-economic system.

The functions of entrepreneurial competence of a junior high school student are reflected, including: praxeological, behavioral, cognitive-economic, mathematical, prognostic, social, personal-business. It was determined that the structural and functional content of entrepreneurial competence contributes to the formation of initiative, entrepreneurship, business acumen, frugality, skills of owning and managing spiritual and material values, performing elementary monetary transactions, etc. in primary school students.

Key words: enterprise competence, junior schoolchildren, structural-functional content of enterprise competence, enterprise, competence studies, new Ukrainian school.

УДК 37
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.48>

Шинкевич Д.К.,
аспірант кафедри початкової освіти
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

Процай Л.П.,
канд. пед. наук, доцентка,
доцентка кафедри початкової освіти
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

Постановка проблеми. Стрімкий економічний та соціальний розвиток породжує потребу у вихованні особистості, що буде наділена такими якостями, як: економічна свідомість, самостійність у прийнятті рішень, ініціативність, наполегливість, вмотивованість, рішучість, підприємливість, творчість та ентузіазм, комунікабельність. Перераховані характеристики розкривають сутність однієї

з ключових компетентностей сучасної особистості – підприємницької компетентності, формування якої розпочинається ще на етапі дошкільного виховання та значно поглиблюється у початковій школі.

Компетентнісна парадигма Нової української школи передбачає формування у молодшого школяра одинадцяти ключових компетентностей, серед яких важливе місце відводиться саме

підприємницькій компетентності та фінансовій грамотності особистості. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, підприємливість та фінансова грамотність передбачають формування ініціативності, готовності брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовності до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень [8]. Тому завданням початкової освіти є виховання учнів на засадах фінансової грамотності та основ економіки, формування елементарних компонентів підприємницької компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти формування підприємницької компетентності та фінансової грамотності молодших школярів розглядали у своїх працях Н. Бахмат, Т. Бортнюк, О. Варецька, О. Лосєва, С. Прищепя тощо. Цілком погоджуємося із Н. Бахмат, на думку якої, у сучасному світі діти значно раніше починають взаємодіяти з грошима і розуміти їх цінність, тому початкова освіта має допомогти учням успішно почати адаптацію до практичного економічного життя та закласти основи для формування фінансової грамотності [1, с. 108]. О. Варецька та О. Лосєва присвятили питанню формування підприємницької компетентності та фінансової грамотності молодших школярів науково-методичний посібник «Нова українська школа: формування підприємницької компетентності учнів початкових класів» [5], у якому можемо знайти технологію реалізації авторського курсу «Початки економіки», яку доцільно і необхідно використовувати у роботі з учнями початкових класів. У ході реалізації курсу учні можуть ознайомитися з основними економічними поняттями («гроші», «ціна», «вартість», «банк», «купівля», «продаж» тощо) та сформувати основи підприємливості.

Проблемі формування підприємливості як провідного компонента підприємницької компетентності присвячено роботи О. Варецької, А. Гельбак, О. Макарук, А. Яхновської, К. Єрошенка, І. Шпачинського. У науковому доробку А. Гельбак [7] знаходимо аргументи важливості формування основ зазначеного особистісного новоутворення саме у школі, оскільки, за твердженням дослідниці, формування підприємливості відбувається вже тоді, коли учні беруть участь в учнівському самоврядуванні та дослідницькій діяльності, виконують роль організаторів шкільних справ, планують майбутню професію чи власний бізнес через виконання завдань сюжетно-рольових ігор.

Структуру та функції підприємницької компетентності особистості вивчали О. Біда, Т. Бортнюк, В. Гончарук, В. Майковська, І. Орос, В. Сліпенко, А. Чичук та інші. Проте єдина класифікація структури та функцій підприємницької компетентності

молодшого школяра наразі відсутня в науково-педагогічних джерелах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Неоднозначність поглядів щодо визначення структури та функціональних можливостей підприємницької компетентності молодшого школяра спонукає нас до конкретизації зазначених категорій та деталізації змістових характеристик вказаної компетентності.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дефінувати поняття «підприємницька компетентність», теоретично проаналізувати структурно-функціональний контент підприємницької компетентності молодшого школяра та її місце у системі ключових компетентностей сучасної особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Оскільки навчання у Новій українській школі побудоване на основі компетентнісного підходу вважаємо за доцільне насамперед визначити його сутність. Відповідно до компетентнісного підходу, рівень освіченості визначається здатністю розв'язувати проблеми різної складності на основі наявних знань. Компетентнісний підхід, як зазначає А. Гельбак, не заперечує значення знань, а лише акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання у практичній діяльності [7]. *Компетентність* – це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [11]. Тобто можемо узагальнити, що *компетентність* – це своєрідний набір ключових компетенцій (знань, умінь, навичок) особистості, що дозволяють їй успішно та творчо вирішувати завдання практичної діяльності. Компетентність є особистісним інтегрованим новоутворенням, що характеризується здатністю успішно оперувати опанованими компетенціями.

Як зазначалося вище, Державний стандарт початкової освіти [11] передбачає формування в молодших школярів одинадцяти ключових компетентностей, серед яких в умовах модернізації та стрімких економічних змін у соціумі вагома роль належить підприємницькій компетентності та ініціативності. Спробуємо з'ясувати сутність поняття «підприємницька компетентність». В. Майковська трактує *підприємницьку компетентність* як «здатність особи співвідносити власні економічні інтереси з наявними матеріальними, трудовими і природними ресурсами й інтересами інших людей та суспільства; бути готовим активно діяти, організовуючи власну трудову діяльність і працю колективу; своєчасно адаптуватись до нових потреб ринку праці, оцінюючи власні особистісні та професійні можливості й здібності; ухвалювати економічно обґрунтовані рішення, складати й реалізувати плани діяльності, презентувати інформацію про її результати» [9, с. 114].

Науковці О. Біда, І. Орос, А. Чичук, В. Гончарук дефінують *підприємницьку компетентність* як здатність індивіда перетворювати ідеї на дію, реалізовувати творчі задуми та інноваційні плани, проявляти ініціативність, рішучість та відповідальність у прийнятті рішень для досягнення поставлених цілей [2, с. 32]. На думку В. Бондара, *підприємницька компетентність* є синтезом соціального, педагогічного змістовного аспектів особистості та акумулює такі особистісні якості: орієнтація на ефективність своєї діяльності та успіх; самовпевненість і самодовіра; витримка та високий рівень самоконтролю; вміння розв'язувати проблеми креативно та нестандартно; здатність до ризиків; систематичне планування своєї діяльності тощо [3, с. 473].

Аналіз науково-обґрунтованих визначень поняття «*підприємницька компетентність*» дозволив дійти до власного трактування зазначеного терміну. На наш погляд, *підприємницька компетентність* – це інтегрована характеристика сучасної особистості, яка охоплює комплекс компетенцій з економічних та фінансових питань, що дозволять максимально успішно здійснювати практичну діяльність та вибудовувати ефективні взаємозв'язки у соціумі, а також включає в себе підприємливість як її провідний компонент, та характеризується здатністю особистості до ініціативності, рішучості, підприємницького мислення, генерування нових бізнес-ідей.

Підприємницька компетентність молодшого школяра включає в себе базовий набір компонентів, проте вже на цьому етапі її розвитку можна говорити про формування підприємливості як важливої риси дитини молодшого шкільного віку. У методичних рекомендаціях О. Варецької та О. Лосевої «Нова українська школа: формування підприємницької компетентності учнів початкових класів» знаходимо таке визначення поняття «*підприємливість*» – це «здатність втілювати ідеї та можливості в дії за рахунок залучення ресурсів, які можуть бути особистими (самосвідомість, само-ефективність, мотивація та витримка), матеріальними (засоби виробництва, фінанси) чи нематеріальними (особливі знання, уміння та установки)» [5, с. 12]. О. Макарук називає *підприємливість* такою властивістю особистості, що означає «здатність до регулярного й успішного здійснення активності, уміння швидко приймати рішення та діяти в умовах невизначеності» [10, с. 106].

Відтак вважаємо за доцільне визначати *підприємливість* як специфічну рису сучасної особистості, що дозволяє їй оперативну та самостійно приймати найбільш вигідні рішення та реалізовувати інноваційні ідеї з метою досягнення власного успіху. Формування в молодших школярів підприємливості дозволяє виховати у них почуття впевненості у результатах здійснення практичної

діяльності та власному успішному майбутньому, що надалі сприяє генеруванню інноваційної соціальної спільноти, заснованої на ефективних бізнес-зв'язках.

Раннє економічне виховання дітей зумовлене тим, що сучасні діти є активними споживачами товарів та послуг і набагато раніше починають взаємодіяти із фінансовою сферою, тому важливо чітко визначити структуру та функції підприємницької компетентності молодших школярів. Науково-педагогічна думка пропонує безліч різноманітних варіантів структурно-функціонального контенту підприємницької компетентності особистості, проте здебільшого вони стосуються особистості загалом, а не молодшого школяра. Розглянемо декілька найбільш влучних, на наш погляд, варіантів та спробуємо спроектувати модель структурно-функціонального контенту підприємницької компетентності саме учня початкової школи.

Т. Бортнюк [4, с. 35] у своїх наукових розробках посилається на класифікацію компонентів підприємницької компетентності особистості, запропоновану Ю. Біловою, яка виділяє такі її компоненти: *мотиваційно-ціннісний* (внутрішні мотиви, що спонукають особистість до підприємницької діяльності); *морально-етичне ставлення основних понять підприємництва та економіки*; *когнітивний* (сукупність знань про економічну сферу життя суспільства та розуміння сутності методів підприємницької діяльності); *діяльнісний* (сформованість підприємницької компетентності); *емоційно-вольовий* (цілеспрямованість; спроможність відкрито ділитися своїми почуттями і переживаннями; витримка, володіння собою в ситуаціях невизначеності; здатність гідно пережити відсутність результату) [4, с. 35].

Дуже схожу структуру підприємницької компетентності особистості пропонують О. Біда, В. Гончарук, І. Орос, та А. Чичук [2, с. 31], проте замість емоційно-вольового компоненту науковці вказують *особистісний*, що охоплює емоційний стан, фізичний розвиток та психологічні якості особистості, що характеризують її як підприємливу людину. До цієї категорії підприємницької компетентності входять риси, які надалі будуть сприяти здійсненню успішної підприємницької діяльності: ініціативність, азартність, рішучість, сміливість, схильність до розумного ризику, наполегливість, незалежність, самостійність, відповідальність, вміння працювати з людьми, переконувати).

Сама Ж.Т. Бортнюк пропонує такі взаємопов'язані структурні компоненти підприємницької компетентності: *аксіологічно-мотиваційний* (розуміння системи підприємницької діяльності та мотивація до її здійснення), *інформаційно-когнітивний* (сукупність знань підприємницького спрямування, що формують економічну та фінансову грамотність), *функціонально-діяльнісний* (здатність планувати,

організовувати, проектувати, контролювати про- дуктивну підприємницьку діяльність, генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя. На нашу думку, відображає підприємливість як якість особистості), *особистісно-рефлексивний* (осо- бисті якості, що сприяють успішному здійсненню підприємницької діяльності: цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, мобільність, рішу- чість тощо) [4, с. 36].

За твердженням В. Сліпенко [13, с. 150–151], зарубіжні науковці зазвичай виділяють такі *компо- ненти підприємницької компетентності*:

- цілеспрямованість – послідовність, наполе- гливність, рішучість у досягненні поставленої мети;
- ініціативність – активність та оперативність у прийнятті й реалізації рішень, комунікабельність та мобільність;
- рішучість – здатність самостійно та твердо приймати рішення і неухильно виконувати їх;
- самостійність та відповідальність – уміння приймати обґрунтовані рішення без зайвої допо- мого і контролю та нести за них відповідальність;
- готовність до ризику – усвідомлення усіх суперечливих моментів прийнятого рішення, прояв креативності і творчості задля мінімізації та уникнення ризиків;
- новаторство – тісно пов'язане з креативністю та творчістю і передбачає здатність до пошуку та втілення інноваційних шляхів вирішення практич- них завдань, що будуть ефективними для обраної діяльності;

– сила волі – зібраність та спроможність долати внутрішні та зовнішні чинники, що можуть зава- жати досягненню поставленої мети.

У вирішенні питання характеристики компо- нентів підприємницької компетентності молодших школярів А. Яхновська, К. Єрошенко та І. Шпа- чинський спираються на філософський підхід, адже, на їх погляд, філософія та підприємливість нерозривно пов'язані. Так, серед компонентів підприємницької компетентності молодших шко- лярів науковці виокремлюють: уміння досліджу- вати та аналізувати світ навколо – тобто бачити можливості там, де їх не помічають інші; актив- ність – здатність діяти та ефективно розв'язувати проблемні завдання; творчість – здатність створю- вати нові ідеї та розв'язувати проблеми за допо- могою нестандартних підходів; духовно-моральні цінності (чесність, справедливість, відповідаль- ність, дисциплінованість тощо); комунікабельність та відкритість до змін [14, с. 59].

На основі розглянутих структур можемо ствер- джувати, що **структура підприємницької ком- петентності молодшого школяра** містить такі компоненти (рис. 1).

Структура підприємницької компетентності молодшого школяра визначає її зміст та про- відну мету. Так, основні *завдання формування підприємницької компетентності* учнів почат- кової школи полягають у: розвитку базових знань, умінь та навичок про сучасний еконо- мічний світ, взаємозв'язки у ньому, принципи

Рис. 1. Структура підприємницької компетентності молодшого школяра

здійснення елементарних фінансових операцій; створенні умов для формування та розвитку підприємливості як однієї із ключових характеристик сучасної особистості; формуванні основ економічного світогляду та фінансової грамотності учнів; розвитку математичної компетентності; удосконаленню творчих навичок здійснення діяльності тощо.

Із метою виконання завдань формування підприємницької компетентності учнів початкової школи важливо також добирати доцільні та ефективні форми і методи роботи із врахуванням особливостей її структурно-функціонального контенту. «На» основі класифікацій, запропонованих С. Прищепю [12, с. 77], та О. Макарук [10, с. 108] та спробуємо відобразити основні форми і методи розвитку підприємницької компетентності молодших школярів (рис. 2).

Від інноваційності, доцільності застосування, цільової спрямованості та змістового наповнення форм і методів розвитку підприємницької компетентності учнів початкової школи буде залежати і її рівень сформованості. Адже за компетентнісного підходу до навчання основний акцент робиться саме на характері взаємодії з метою формування ключових компетентностей. Варто наголосити, що підприємницька компетентність молодшого школяра виконує у процесі формування його цілісної особистості багато важливих функцій. Так, приміром, О. Варецька [6] зауважує безпосередній вплив підприємницької компетентності на ефективність процесу соціалізації дітей молодшого шкільного віку, що є важливим етапом цього вікового періоду. А. Гельбак зазначає, що підприємницька компетентність дозволяє виховувати в учнів самоорганізованість, ділові та особистісні

підприємницькі якості, лідерські якості, уміння розв'язувати конфліктні ситуації тощо [7, с. 11]. Вважаємо за доцільне розширити огляд функціоналу підприємницької компетентності дитини молодшого шкільного віку.

На нашу думку, функціями підприємницької компетентності молодшого школяра є:

– *праксеологічна* – розвиток умінь та навичок економічної діяльності, вправління у виконанні найпростіших економічних операцій: купівля-продаж, обмін речами з однолітками, дрібні грошові позики тощо;

– *поведінкова* – формування підприємницької самосвідомості та навичок підприємницької поведінки: молодший школяр вчиться вибудовувати соціально-економічні зв'язки з іншими людьми, розвиває самостійність та відповідальність у ході виконання елементарних економічних операцій;

– *когнітивно-економічна* – формування елементів бізнес-мислення, що включає в себе вміння виявляти проблеми та шукати їх вирішення, приймати нестандартні рішення, прогнозувати успіх, передбачати можливості замість ризиків; стійкість поглядів; лідерські якості; критичність та креативність розумових операцій;

– *математична* – удосконалення предметної математичної компетентності, зокрема, навичок лічби та логічного мислення;

– *прогностична* – удосконалення навичок планування та самоаналізу, а саме: контроль власних витрат, формування навичок економії задля отримання бажаного товару, самостійного розподілу кишенькових коштів, раціоналізму;

– *соціальна* – оптимізація процесу соціалізації та розширення уявлень про світ професій і технологічне соціальне середовище;

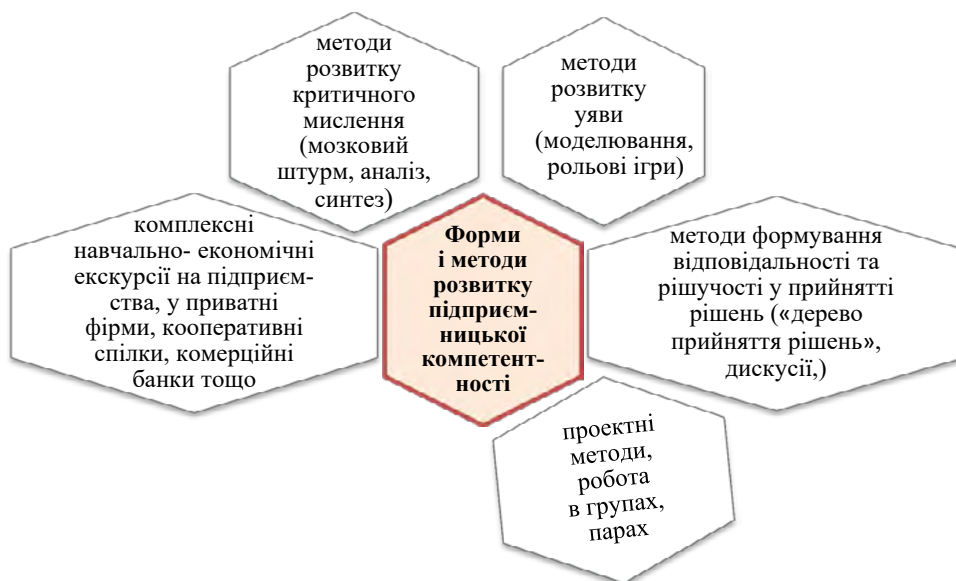

Рис. 2. Форми і методи розвитку підприємницької компетентності молодших школярів

– особистісно-ділова – розвиток таких рис особистості, як ініціативність, рішучість, ризикованість, самостійність у прийнятті рішень, відповідальність, енергійність, прагматичність.

Висновки. Дослідження показало, що компетентнісний підхід до навчання молодших школярів у новій українській школі передбачає формування одинадцяти ключових компетентностей, серед яких важливе місце відводиться підприємницькій компетентності та фінансовій грамотності особистості. Сучасна дитина молодшого шкільного віку має відзначатися підприємливістю, щоб формувати впевненість у перспективах успішного майбутнього та зосереджуватися на створенні і реалізації інноваційних ідей, що приносять користь та вигоду. Тобто підприємницька компетентність – це компетентність змін та інновацій, важливе новоутворення особистості, що дозволяє трансформувати ідеї в реальні дії, а творчість в практичну діяльність.

Визначивши структурно-функціональний контент підприємницької компетентності молодшого школяра, ми дійшли до висновку, що формування підприємницької компетентності у початковій школі є важливим і необхідним процесом, адже дозволяє оптимізувати процес соціалізації дитини, сформувати особисті якості, важливі для подальшої життєдіяльності, та почати розвиток однієї із ключових характеристик сучасної особистості – підприємливості. Подальші наукові розвідки, на наш погляд, мають стосуватися форм та методів розвитку підприємницької компетентності молодших школярів з урахуванням особливостей її структурно-функціонального контенту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бахмат Н. В. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в Новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 31. С. 107–122. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31.107-122>.
2. Біда О., Орос І., Чичук А., Гончарук В. Структура підприємницької компетентності майбутніх педагогів. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2021. № 4. С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.5>
3. Бондар В. Поняття «підприємницька компетентність» у науковому дискурсі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 9–10 (123–124). С. 469–476.
4. Бортнюк Т. Підприємницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи: компонентна структура. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2021. № 6. С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.6>
5. Варецька О., Лосєва О. Нова українська школа: формування підприємницької компетентності учнів початкових класів : науково-методичний посібник / за заг. ред. О. Варецької. Запоріжжя : ФОРМ К. С. Советнікова, 2019. 196 с.
6. Варецька О. Формування ініціативності і підприємливості молодших школярів. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. он-лайн-конф. Бердянськ, 2017. С. 231–235. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/.pdf> (дата звернення 27.09.2024).
7. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : [методичні рекомендації]. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. 24 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1RWCSNNGeufNZn2YkZHNhzA0OtF-n0UNf/view> (дата звернення: 01.10.2024).
8. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.10.2024).
9. Майковська В. І. Сутність і структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. № 1 (87). С. 112–117.
10. Макарук О. Формування в молодших школярів підприємливості в контексті вимог нової української школи. *Освітні обрії*. 2022. № 1 (54). С. 105–109. DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.54.1.105-109>.
11. Нова українська школа: ключові компетентності. URL: <https://uied.org.ua/2020/03/323/> (дата звернення 27.09.2024).
12. Прищеп С. М. Формування підприємницької компетентності учнів у сучасній школі: зарубіжний досвід. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. Т. 2. С. 75–78. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-2.14>.
13. Сліпенко В. Структура підприємницької компетентності: погляд американських дослідників. *Молодь і ринок*. 2018. № 1 (156). С. 149–152. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.126551>.
14. Яхновська А., Єрошенко К., Шпачинський І. Формування навичок підприємливості в початковій школі. Філософсько-педагогічні засади та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 58–63. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-11>.